

DRM pro és kontra

A mostanában oly sokat emlegetett DRM a digitális jogkezelő rendszerek (Digital Rights Management) összefoglaló megnevezése. A fejlesztés eredeti célja a jogvédett tartalmak illegális terjesztésének és másolásának megakadályozása volt...

Mára azonban kiderült, hogy a DRM sajnos más területeken is hatékony eszköz. Segítségével a nagyvállalatok megszabhatják, hogy az általunk amúgy hivatalosan megvásárolt terméket hol, hogyan és hányszor használhatjuk fel.

A DRM rendszerek fejlesztése eredetileg azért indult el, hogy a korábbinál egyszerűbb és biztonságosabb módon lehessen megakadályozni a kalózmásolatok készítését, illetve hogy a felhasználóknak ne kelljen „megmerülni” a végfelhasználói szerződések megértéséhez szükséges jogi ismeretekben. Bár ez a cél önmagában kifejezetten jó, a DRM mostanra meglehetősen sok vihart kavart, mert sokan a „Digitális Nagy Testvért” látják benne. Az ügyben pillanatnyilag a legmeglepőbb talán az, hogy szinte minden résztvevőnek más a véleménye, de abban a legtöbben mégis egyetértenek, hogy jelen formájában a digitális jogkezelő rendszerek tervezete nem jó. Még olyanok is akadnak, akik szerint a „kalózkodást” egyáltalán nem kellene megtiltani vagy szankcionálni, a digitális termékeket pedig semmilyen módon nem kellene védeni.

A digitális jogkezelő rendszerek hátrányai

A DRM csak abban az esetben lenne működőképes, ha a jelenlegi tervezettel szemben egységes rendszer lenne. A jelenlegi elképzelések azonban olyan hibákat tartalmaznak, amelyek hátrányos helyzetbe hozhatják mind a digitális termékek alkotóit mind azok felhasználóit. Talán meglepő ez a kijelentés, de egyes kutatások szerint a vásárló általában hajlandó kifizetni azt az összeget, amit a termék előállítója azért kér. A probléma az, hogy a „pénztártól való távozás után” a vásárló rádöbbenhet: nem olyan ártul kapott, amit korlátozások nélkül felhasználhat. Lássuk, mi minden érheti a – hangsúlyozzuk – jóhiszemű vásárlót!

Kompatibilitási problémák...

Mivel a különböző cégek pillanatnyilag mind más módon próbálják megvédeni saját termékeiket, csak a saját eszközüikkel engedhetik megnyitni/lejátszani saját, egyedi adatformátumukat. Az ehhez szükséges eszközt azonban, ami bizonyos esetekben csak szoftver, általában szintén pénzért kínálják.

Ha tehát a gyanútlan felhasználó megvásárol egy filmet tartalmazó DVD-t, vagy egy elektronikus könyvet, nem biztos, hogy használni is tudja majd azt, mert megeshet, hogy a lejátszójába nem építették bele a kérdéses adatformátum dekódolásához szükséges modult. Ilyenkor – ha nem akar összeütközésbe kerülni a törvénnyel – nem tehet mást, új lejátszót kell vásárolnia.

Ez nyilvánvalóan a felhasználó szabadságának korlátozása, hiszen vannak olyan termékek, amiket kizárólag egy bizonyos formátumban lehet megvásárolni, tehát ha a felhasználó meg szeretné venni, kényszerítve van a digitális terméket lejátszó eszköz megvásárlására. Ez a DRM legtöbbször említett hátulütője.

Hasonló a helyzet a digitális könyvekkel. Ha valaki megvásárol egy hagyományos könyvet, akkor joga van azt elolvasni bárhol és bármikor. Ezzel szemben a DRM védelme alatt álló digitális könyv csak egy bizonyos programmal olvasható, ami egyes platformokon esetleg nem hozzáférhető. Ha tehát a vásárló elmegy egy idegen helyre, ott nem biztos, hogy tudja olvasni a szöveget.

És ez még csak az első probléma.

Ha valaki megvesz egy papír alapú könyvet, miután elolvasta, továbbadhatja vagy el is ajándékozhatja azt. Ugyanennek a műnek a digitális változata viszont ezek ellen a galádságok ellen is hatékonyan védve van, hiszen a következő tulajdonos minden valószínűség szerint képtelen lesz elolvasni. Ez egyrészt meglehetősen egyoldalúan befolyásolja a felhasználót abból a szempontból, hogy milyen formátumú könyvet vegyen, másrészt pedig úgy tűnik, a digitális forradalom beköszöntével nyugdíjba vonulhat az összes antikvárius...

A DVD-k esetében a régió kód is a digitális jogkezelő rendszer része. Működésének lényege, hogy a lemezről a lejátszó egyértelműen meg tudja állapítani, milyen országból származik. Így például a Magyarországon megvásárolt DVD itthon tökéletesen működik, de mondjuk New York-ban már nem lehet lejátszani.

A dolog pikantériája, hogy jelenleg egyszerűen nincs olyan szerzői jogi törvény, amely a szerzőnek illetve forgalmazónak lehetővé tenné, hogy a vásárlót ilyen módon és mértékben korlátozza. A digitális jogkezelő rendszerek működése tehát pillanatnyilag egyszerűen jogsértő.

Biztonsági másolatok...

Az is előfordulhat, hogy egy legális termékről (például egy DVD-ről) a vásárló biztonsági másolatot szeretne készíteni. Ilyenkor az egyik forgatókönyv szerint már maga a DVD-író program nem engedi lemásolni a lemezt, hanem kiírja, hogy annak tartalmát szerzői jog védi, illegális másolat készítése pedig tilos...

A másik lehetőség, hogy a másolás ugyan sikerül, de a lejátszóban már nem működik a másolat.

Hasonló esettel kerülhetünk szembe, ha egy mobiltelefonra töltünk le alkalmazásokat. Ha a felhasználó letöltött egy programot, általában lementi azt a számítógépére is, gondolván arra az esetre, ha netán valami baleset érné a „kézi készüléket”. Emberünk, mivel egyszer már kifizette az alkalmazás árát, joggal gondolhatja úgy, hogy minden további nélkül visszatöltheti azt a telefonjára. Ezzel szemben ha az alkalmazást DRM védi, a számítógépről való visszatöltés után hibaüzenetet fog kiírni, mondván a program egy illegális másolatát próbáltuk meg futtatni. Ezután a felhasználónak nincs más választása, mint hogy újból kifizesse a termék árát, hogy az ismét működőképes legyen.

A képzetesebb – és főleg öntudatosabb – fogyasztók persze ilyenkor a megfelelő segédeszközökhöz nyúlnak majd. Nem, nem a házi jogtanácsosokról van szó...

Akárcsak eddig a szoftveralkalmazók tették, megpróbálják majd kikérülni a másolásvédelmi rendszert. Léteznek majd olyan programok, amiket csak le kell futtatni, és a digitális jogvédelem már el is tűnt a termékből. Ez természetesen ugyanúgy illegális, mint a szoftverek másolása. A különbség csak annyi, hogy most a jogos tulajdonos lopta el az anyagot. De pontosan kitől is?...

Ami a biztonságtechnika alapelveit illeti, a DRM megalkotói úgy tánik elkövettek egy szarvashibát: átadják a vásárlónak a kódolt terméket, a dekódoló eszközt, és a kulcsot is. Ez a felállás tulajdonképpen a teljes rendszer értelmét kérdőjelezi meg, hiszen ezek után hatékony védelemről szó sem lehet. Ha egy felhasználót eleve tisztességes szándék vezet, attól fölösleges a kérdéses anyagot megvédeni. Aki pedig jogtalanul akar egy tartalomhoz hozzáférni, az némi ügyeskedés árán a DRM ellenére is megteheti, hiszen várhatóan pillanatokon belül meg fognak születni a DRM kikerülését lehetővé tevő programok.

Minderre a digitális jogkezelő rendszereket alkalmazó cégek azt mondják, hogy a DRM nem a szervezett kalózcsoportok, nem az ügyes egyetemisták sőt még csak nem is azok ellen készült, akik képesek kreatív módon használni a Google-t vagy a Kazaa-t, hanem az „átlagos felhasználók” ellen. A DRM tehát az ő olvasatukban nem egyéb, mint a villanypásztor digitális megfelelője.

A gondolatmenetben mindössze annyi a hiba, hogy a gyártók sokak szerint messze alulbecsülik az „átlagos felhasználó” képességeit. Az említett programoknak ugyanis csak a megírása igényel különleges felkészültséget, a használata nem. Tény, hogy ismerni kell hozzájuk az egér és a billentyűzet kezelését, de aki erre sem képes, attól nem a DRM fogja megvédeni a digitális tartalmakat, hanem a saját butasága.

Valami Amerika – avagy az EUCD

Az EUCD az Amerikai Egyesült Államokban érvényes DMCA (*Digital Millennium Copyright Act*) európai

változata. Amerikában a DMCA elsősorban azzal vívta ki a társadalom ellenszenvét, hogy a törvény megtiltotta a kutatók számára a másolásvédelmi technológiák tanulmányozását, valamint azt, hogy nyilvános ságra hozzanak olyan információkat, amelyek ezeknek a technológiáknak a hibáival, biztonsági réseivel kapcsolatosak.

Az EUCD arra kötelezi az Európai Unió országait, hogy olyan törvényeket léptessenek életbe, melyek megfelelő jogi védelmet biztosítanak a különböző titkosításoknak, másolásvédelmeknek és egyéb, a szerzői jogokat védő műszaki megoldásoknak. Az EUCD azt is kimondja, hogy az Európai Unió országaiban minden lehetséges eszközzel meg kell akadályozni az olyan elektronikai eszközök forgalomba kerülését, melyeket készítőik nyilvánvalóan egyes digitális védelmi rendszerek kiiktatására terveztek.

2004. július 29-én létrejött egy digitális jogkezelő rendszerekkel foglalkozó munkacsoport (DRM munkacsoport), amely a digitális jogkezelő rendszerek hatását és szükségességét vizsgálja jogi és technikai szempontból. A munkacsoport 2005. július 1-ére készíti el összefoglaló jelentését a kormány számára.

Lehetséges megoldások a DRM és az EUCD „kijavítására”

Oktatási célokra valamilyen mértékben mindenképpen hozzáférhetővé kellene tenni azokat a műveket, amelyek a tanuláshoz szükségesek, de egyébként a szerzői jogvédelmet élveznek. Ennek egyrészt történelmi jelentősége van, hiszen a felnövekvő nemzedék nem lehet a jelen jogi csatározásainak áldozata, másrészt hazánkban az iskolák anyagi helyzete is indokolja.

A kompatibilitási problémák elkerülése érdekében a fejlesztők számára elérhetővé kellene tenni a különböző formátumok és digitális jogkezelő rendszerek működésének leírását. Ez a DRM rendszerek biztonsága érdekében is kívánatos volna, hiszen csak a technológia ismerete ad lehetőséget a fejlesztőknek arra, hogy a benne talált hibákat kijavítsák.

A vonatkozó törvényekben engedélyezni kell saját célra a biztonsági másolatok készítését, műszaki oldalról pedig lehetővé kell tenni azok felhasználását.

Az utóbbi időben egyre több az olyan dokumentum, amely eleve csak digitális formában jelenik meg. Ha mindent ilyen anyagot DRM védené, a digitális művek terjedése nagy mértékben lelassulna, ez pedig lassan az írók és fejlesztők hátrányára is válna. Azt tulajdonképpen ma sem vitatja senki, hogy a szerzőknek is az a jó, ha művük ismert és gyorsan terjed.

Összességében elmondható, hogy a DRM jelenlegi tervezetével mindenki elégedetlen, legyen akár szerző, kereskedő, vagy egyszerű vásárló. A legtöbben arra várnak, hogy megjelenjen egy egységes és fejlett jogkezelési rendszert, és erre talán van is némi esély. A jelenlegi DRM azonban semmiképpen sem ilyen.

Guba Norbert (nguba@monornet.hu)

Tanuló, körülbelül 3 éve használ Linuxot. Szabadidejét leginkább programozással tölti, hobbija az operációs rendszerek gyűjtése.